

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.2>

KONCEPCYJNE ASPEKTY ROZWOJU UMIEJĘTNOŚCI PEDAGOGICZNYCH NAUCZYCIELA DYSCYPLIN OGÓLNYCH INSTYTUCJI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Maryna Kabysh

kandydat nauk filologicznych,

*doktorantka Instytutu Kształcenia Zawodowego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-0454-6065

marinkabysh@gmail.com

Adnotacja. Podkreślono koncepcyjne przepisy kształtowania umiejętności pedagogicznych nauczyciela dyscyplin ogólnych instytucji kształcenia zawodowego. Przedstawiono wyniki definitywnej analizy definicji *umiejętności pedagogicznych nauczyciela dyscyplin ogólnych instytucji kształcenia zawodowego*. Wyróżniono elementy umiejętności pedagogicznych nauczyciela instytucji kształcenia zawodowego, główne podejścia metodologiczne, zasady, czynniki, warunki pedagogiczne kształtowania umiejętności pedagogicznych nauczyciela dyscyplin ogólnych instytucji kształcenia zawodowego.

Główne elementy procesu kształtowania umiejętności pedagogicznych nauczyciela dyscyplin ogólnych instytucji kształcenia zawodowego są scharakteryzowane, a model wyznaczonego procesu jest przedstawiony jako struktura łącząca pięć powiązanych ze sobą bloków: celowy, konceptualny i metodologiczny, podmiotowy, merytoryczny i technologiczny, diagnostyczno-skuteczny.

Model strukturalny rozwoju umiejętności pedagogicznych nauczyciela odzwierciedla uzasadnione zadania, podejścia metodologiczne, zasady, czynniki, warunki pedagogiczne, etapy, elementy strukturalne, kryteria, wskaźniki dla projektowanego zjawiska.

Wyciągnięto wnioski, że oświetlone przepisy celowego rozwoju umiejętności pedagogicznych nauczyciela ogólnych dyscyplin edukacyjnych instytucji kształcenia zawodowego, opierając się na uzasadnionych kierunkach i etapach rozwiązywania problemu, są próbą opracowania teoretycznych i metodologicznych koncepcji rozwoju tej integracyjnej właściwości osobowości.

Słowa kluczowe: umiejętności pedagogiczne; nauczyciel dyscyplin ogólnych; przepisy koncepcyjne; treść i struktura doskonałości pedagogicznej; komponenty; podejścia metodologiczne; zasady; warunki pedagogiczne.

CONCEPT ASPECTS OF DEVELOPING THE PEDAGOGICAL SKILLFULNESS OF THE GENERAL EDUCATION SUBJECTS TEACHER OF THE VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTION

Maryna Kabysh

Candidate of Philological Sciences, Doctoral Student

*Institute of the Professional Education of the National Academy
of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-0454-6065

marinkabysh@gmail.com

Abstract. The concept provisions of forming the pedagogical skillfulness of general education subjects teacher of the professional education institution were highlighted. The results of analysing the definition of the pedagogical skillfulness of general education subjects teacher of the vocational education institution were presented. The constituents of the pedagogical skillfulness of the vocational education institution teacher, the main methodological approaches, principles, factors, pedagogical conditions of forming the pedagogical skillfulness of general education subjects teacher of the professional education institution were singled out.

The main constituents of the process of forming the pedagogical skillfulness of general education subjects teacher of the professional education institution were characterized and the model of the specified process was presented as the structure uniting the five interrelated blocks: target, concept and methodological, subject, content and technological, diagnostic and result.

The structural model of developing the teacher's pedagogical skillfulness reflects the grounded tasks, methodological approaches, principles, factors, pedagogical conditions, stages, structural constituents, criteria, indicators regarding the projected phenomenon.

It was concluded that the highlighted provisions of purposeful developing the pedagogical skillfulness of general education subjects teacher of the professional education institution based on the grounded directions and stages of solving the problem make up the attempt to develop the theoretical and methodological concepts of developing this integrative property of the personality.

Key words: pedagogical skillfulness; general education subjects teachers; concept provisions; pedagogical skillfulness content and structure; constituents; methodological approaches; principles; pedagogical conditions.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Марина Кабиш

кандидат філологічних наук,

докторантка Інституту професійної освіти

Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0454-6065

marinkabysh@gmail.com

Анотація. Висвітлено концептуальні положення формування педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти. Наведено результати дефінітивного аналізу визначення *педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти*. Виокремлено компоненти педагогічної майстерності викладача закладу професійної освіти, основні методологічні підходи, принципи, фактори, педагогічні умови формування педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти.

Охарактеризовано основні складові процесу формування педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти та подано модель означеного процесу як структуру, що об'єднує п'ять взаємопов'язаних блоків: цільовий, концептуально-методологічний, суб'єктний, змістово-технологічний, діагностувально-результативний.

Структурна модель розвитку педагогічної майстерності викладача відображає обґрунтовані завдання, методологічні підходи, принципи, фактори, педагогічні умови, етапи, структурні компоненти, критерії, показники щодо проєктованого феномена.

Зроблено висновки, що висвітлені положення цілеспрямованого розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти з опорою на обґрунтовані напрями та етапи розв'язання проблеми є спробою розробити теоретичний і методологічний концепти розвитку цієї інтегративної властивості особистості.

Ключові слова: педагогічна майстерність; викладач загальноосвітніх дисциплін; концептуальні положення; зміст та структура педагогічної майстерності; компоненти; методологічні підходи; принципи; педагогічні умови.

Вступ. Трансформація економічного устрою країни, поява ринків праці, капіталу інтелектуальних ресурсів, освітніх послуг, наслідки епідемії та воєнного стану безпосередньо стосуються системи освіти, яка змушена адаптуватися, постійно і своєчасно змінюватися відповідно вимогам сучасності. Різноманітність та складність завдань формування підростаючого покоління створюють проблеми педагогічної майстерності.

Вивченню сутності педагогічної майстерності викладача, його структури, шляхів формування та розвитку присвячені роботи багатьох вчених. Наукові дослідження з педагогічної майстерності здійснювали українські та зарубіжні вчені І. Андриаді, Е. Барбіна, М. Головань, С. Гончаренко, М. Дяченко, І. Зязюн, Л. Кандибович, Л. Крамущенко, І. Кривонос, Н. Кузьміна, В. Куценко, З. Левчук, В. Луговий, П. Лузан, А. Маркова, О. Отич, О. Пехота, В. Семиченко, А. Субетто, В. Сухомлинський, Т. Сущенко, Н. Тарасевич, Н. Теличко, В. Теслюк, Л. Шовкун, М. Ярмаченко та ін. Аналіз робіт, присвячених розвитку педагогічної майстерності, свідчить про те, що напрямок, пов'язаний з розвитком педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти, вивчено мало і недостатньо розроблено. Ці висновки підтверджуються і практикою.

Мета даної статті полягає в висвітленні концептуальних положень розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти.

Основна частина. Прогресивні зміни, що намітилися в соціокультурному розвитку сучасного суспільства, актуалізують процес реформування сучасної освіти і пред'являють нові вимоги до педагогічних кадрів. У зв'язку з цим перед системою української освіти стоїть завдання підвищення професійного рівня викладачів та ефективності їхньої педагогічної діяльності. Гарантом її вирішення є підвищення педагогічної майстерності педагогів, які вільно та активно мислять, прогнозують результати своєї діяльності та моделюють педагогічний процес на основі гуманістичних ідей. Відповідно до зазначених вимог зростає інтерес до вивчення самої педагогічної майстерності та її вдосконалення. Мета дослідження: систематизація теоретико-методологічного матеріалу з педагогічної майстерності.

Завдання дослідження: теоретичний аналіз концептуальних основ педагогічної майстерності.

Матеріал і методи досліджень. У процесі наукового пошуку використано методи аналізу, синтезу для з'ясування концептуальних аспектів педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти; методи узагальнення та систематизації для формулювання власних поглядів на трактування сутності основних понять пов'язаних з феноменом «педагогічна майстерність викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти».

Результати та їх обговорення: Актуальними проблемами педагогічної майстерності є теорія та практика навчання та виховання. Обов'язок кожного педагога – стати майстром, що володіє закономірностями та механізмами педагогічного процесу. Педагогічно мислити та діяти, самостійно аналізувати педагогічні явища, розділяти педагогічні явища на складові елементи, осмислювати кожну їх частину у зв'язку з цілим, знаходити та визначати в теорії навчання та виховання ідеї, висновки, принципи, адекватні логіці розглянутого

явища; правильно діагностувати явище, визначати, до якої категорії психолого-педагогічних понять воно належить; знаходити основне педагогічне завдання (проблему) та способи її оптимального вирішення, для придбання та вдосконалення професійної вмінності та вироблення педагогічної майстерності – все це реалізує педагогічна майстерність. Педагогу необхідно детально уявляти структуру педагогічної діяльності та пов'язану з нею систему теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

Професійною майстерністю наділений педагог, який спирається у своїй діяльності на наукову теорію. При цьому він зустрічається з низкою труднощів: наукова теорія – це впорядкована сукупність загальних законів, принципів і правил, а практика завжди конкретна; застосування теорії на практиці вимагає деяких навичок теоретичного мислення; педагогічна діяльність – це цілісний процес, що спирається на синтез знань (з філософії, педагогіки, психології, методики тощо).

Студіювання науково-методичних джерел дало можливість прийти до висновку, що у психолого-педагогічній літературі нині є різні характеристики поняття «педагогічна майстерність», але немає єдиного визначення, яке повно розкриває його зміст і сутність. Педагогічна майстерність – це високий рівень професійної діяльності викладача. Проте у педагогічній науці недостатньо розробленими лишаються положення про цілі, зміст, технології, методи, форми і принципи розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти.

Основоположником науково-практичного напрямку дослідження педагогічної майстерності вчителя в системі середньої та вищої освіти є І. Зязюн, наукові праці якого присвячені різним аспектам цієї педагогічної категорії: «педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» (1997: 30).

На думку Н. Теличко, професійна майстерність педагога – «особлива властивість професійної діяльності, виражена здатністю інтегруватися з будь-яким науково-практичним контекстом, досвідом, інформацією, перетворюючи її на джерело, засіб вирішення професійних завдань і власного професійного зростання» (2014).

У перебігу наукового пошуку на основі логічних правил визначення понять, дефініцію «педагогічна майстерність викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти» потрактовано як «інтегративна комплексна властивість особистості, що ґрунтується на досконалій професійно-педагогічній компетентності, забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності за рахунок синтезу знань, досвіду, цінностей і якостей педагога та виявляється у творчому розв'язанні професійно спрямованих завдань опанування учнями системою знань з дисципліни загальноосвітньої підготовки для розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників» (Кабиш, 2021: 116).

На основі аналізу наявних наукових праць, власного наукового пошуку запропоновано педагогічну майстерність викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти розглядати як єдність п'яти взаємозалежних та взаємообумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, особистісно-рефлексивного та креативно-творчого.

Мотиваційно-ціннісний компонент окреслює високі рівні розвитку морально-етичних та особистісних цінностей викладача, стійких потреб професійного саморозвитку, самореалізації, позитивних мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, цілеспрямованого розвитку творчих потенціалів учнів. Когнітивний компонент включає систему знань з певної дисципліни (чи дисциплін) загальноосвітньої підготовки, з педагогіки, методики, психології, здатність викладача застосовувати власний інтелектуальний потенціал для проєктування ефективних методик і технологій, самостійно здобувати знання та організовувати продуктивну самоосвіту учнів. Діяльнісний компонент забезпечує творчу реалізацію викладачем своїх функцій: навчальну, виховну, розвивальну; інформативну, ілюстративну, смислоутворювальну, діагностичну, диференціальну, стимулювальну, прогностичну, культурологічну, психотерапевтичну, рекреаційну.

Особистісно-рефлексивний компонент є взаємопов'язаним комплексом таких характеристик: емоційно-вольові, комунікативні, організаторські, моральні якості та здатність визначати резерви свого подальшого кар'єрного і особистісного зростання; уміння регулювати свою життєдіяльність. Креативно-творчий компонент передбачає наявність здатності «викладача до творчого пошуку, нестандартного розв'язання педагогічних завдань, що виражається такими параметрами, як оригінальність висновків, гнучкість думки, допитливість, навички переносу (транспозиції), відкритість, інтерес до всього нового, здатність до генерування парадоксальних, несподіваних рішень (пошук нових методик і технологій навчання і виховання учнів), здатність приймати рішення в ситуаціях невизначеності», творча фантазія, розвинене уявлення; проблемне бачення ситуації; прагнення до винаходів, творчості (Кабиш, 2021).

Методологія розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти спрямовує процес на дотримання вимог і положень основних (компетентнісний, інформаційний, системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, комунікативний, гуманістичний) і, меншою мірою, деяких інших (синергетичного, середовищного, культурологічного, аксіологічного, технологічного та інтеграційного) наукових підходів.

Теоретичною основою дослідження проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін визначено комплекс принципів, педагогічних умов, чинників, ідей, методологічних положень, що складають основу розроблення конкретних методик і технологій на певних етапах цілеспрямованого дослідницького пошуку. Домінантне положення серед цих теоретичних концептів займають принципи (від лат. *principium* – першооснова, першоначало), які С. Гончаренко справедливо визначає

як «... керівні положення, що допомагають педагогам приймати вірні рішення в конкретних ситуаціях організації навчально-виховного процесу» (2012: 59). Відображаючи педагогічні закони і закономірності, ці керівні ідеї, нормативні вимоги і рекомендації щодо формування змісту освіти і організації освітнього процесу мають загальний характер, фіксують знання про педагогічну діяльність, навчання і виховання особистості відповідно до визначеної мети, цілей і завдань педагогічної діяльності.

Услід за О. Радкевичем (2020: 201–202), послуговувалися такими критеріями добору принципів: *об'єктивності* (формулювання на основі об'єктивно існуючої педагогічної закономірності); *орієнтованості* (зорієнтованість на вирішення відповідного рівня педагогічних завдань, визначаючи тим самим загальні орієнтири, формуючи загальну стратегію педагогічної діяльності); *системності* (кожний принцип повинен висувати цілком визначені вимоги до всіх компонентів системи: цілей, змісту, засобів, методів і форм організації виховання та навчання; принцип виступає системотвірним чинником, підпорядковує функціонування і розвиток систем у цілому); *аспектності* (розкриття нових підходів, нових можливостей вдосконалення процесу виховання і навчання); *доповненості* (кожен новий принцип доповнює інші, не замінюючи їх); *ефективності* (спрямованість принципу на ефективність навчання і виховання в цілому); *теоретичної та практичної спрямованості* (кожен принцип має суттєве значення як для розвитку педагогічної теорії, так і для вдосконалення педагогічної практики).

У процесі розвитку педагогічної майстерності викладачі загальноосвітніх дисциплін залучаються і до класичної навчальної діяльності (навчання на курсах підвищення кваліфікації), і до самоосвіти, що регулюється системою певних педагогічних принципів – як загальнодидактичних, так і специфічних, пов'язаних з особливостями розвитку досліджуваної інтегративної властивості особистості.

Основні вимоги до змісту, організації, методів, форм освітньої діяльності викладачів загальноосвітніх дисциплін визначаються загальнодидактичними принципами. Виходячи з результатів наукових досліджень, а також враховуючи педагогічні закономірності, до таких приписів відносимо: *принцип науковості*; *принцип зв'язку теорії з практикою*; *принцип систематичності і послідовності*; *принцип свідомості і активності учнів (тих, хто навчається)*; *принцип забезпечення міцності результатів навчання*; *принцип наочності у навчанні*; *принцип доступності навчання*; *принцип урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається*.

Однією з важливих умов розв'язання завдань удосконалення професійної освіти є цілеспрямований розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін, зокрема, шляхом створення у конкретному закладі освіти дієвої методичної системи неперервного професійного самовдосконалення педагогічних працівників. Відтак, це вимагає забезпечення не тільки загальних (загальнодидактичних) принципів, а й специфічних, особливих основних правил розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін з урахуванням змісту та способів організації їх професійної діяльності. Цей комплекс принципів (*розвивального і виховуючого навчання, неперервності, пріоритету самостійності, інтегративності, мережевої взаємодії, саморозвитку та ін.*) у поєднанні із загальноосвітніми та іншими принципами відображає специфіку та напрями розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін у процесі неперервного професійного самовдосконалення.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що неперервний розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін потребує реалізації системи взаємопов'язаних загальнодидактичних і специфічних принципів, що має конкретизуватися комплексом педагогічних умов.

Нині серед освітян утверджується нове бачення ролі педагогічної науки в організації освітнього процесу, а практико орієнтовані результати досліджень спонукають викладачів до науково-педагогічного пошуку, до опанування сучасними інноваційними знаннями. Реалії життя вимагають упровадження в освітній процес закладів професійної освіти теоретично обґрунтованих, експериментально перевірених інновацій, спрямованих на формування майбутніх кваліфікованих робітників як творчих особистостей. Вказані положення актуалізують обґрунтування обставин, за яких розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін має бути системним, науковим, ефективним і цілеспрямованим.

Визначення сукупності обставин, що сприяють розвитку педагогічної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін, здійснювалося у три етапи засобами дослідницької технології. На першому етапі засобами аналізу дисертаційних робіт, монографій, опитування педагогічних працівників, методистів, керівників закладів професійної освіти визначався перелік найбільш значущих педагогічних умов розвитку досліджуваної властивості педагогічних працівників. На другому етапі зі сформованого списку умов експерти (наукові співробітники Інституту професійної освіти НАПН України, керівники, викладачі, методисти закладів професійної освіти, науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка) визначали найбільш вагомні детермінанти розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін. І вже на третьому етапі конкретизувалися такі умови, які, по-перше, містили наукову новизну, по-друге, потребували докладного обґрунтування та перевірки.

Враховуючи дидактичні принципи, компоненти та різні підходи науковців до педагогічних умов, методом експертних оцінок було визначено, що успішний розвиток педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти можливий при забезпеченні таких педагогічних умов:

- створення у закладі професійної освіти креативного освітнього середовища як чинника розвитку творчих здібностей усіх учасників освітнього процесу;
- забезпечення інтеграції змісту загальноосвітніх предметів з дисциплінами загальнопрофесійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки;

- експертно-консультативний супровід самоосвітнього розвитку педагогічної діяльності викладачів загальноосвітніх дисциплін;
- цілеспрямоване формування у педагогічних працівників позитивної мотивації до саморозвитку, самовдосконалення;
- залучення викладачів загальноосвітніх дисциплін до активної науково-педагогічної діяльності;
- пріоритет у закладі професійної освіти сучасних педагогічних технологій при рівноправному доступі усіх учасників освітнього процесу до інформаційних освітніх ресурсів;
- активна взаємодія закладу професійної освіти з науковими установами, навчально-методичними центрами, університетами щодо виконання спільних проєктів, грантів, організації конкурсів, олімпіад, вебінарів, тренінгів, конференцій тощо.

Кожна з визначених та обґрунтованих педагогічних умов спрямована на цілеспрямований розвиток професійної компетентності викладачів закладів професійної освіти та лише їх єдність забезпечує системність, послідовність і цілеспрямованість досліджуваного процесу розвитку професіоналізму, творчого потенціалу цих педагогічних працівників.

Для цілеспрямованої, системної реалізації концептуальних ідей дослідження розроблено структурну модель, яка відображає систему розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти і включає *цільовий, концептуально-методологічний, суб'єктний, змістово-технологічний та діагностувально-результативний* блоки. Кожен з названих блоків має свою мету і певний зміст. У той же час блоки взаємопов'язані і взаємозалежні. Зв'язком, що об'єднує блоки в систему, є освітні цілі, описані у вигляді компонентів педагогічної майстерності викладача. Структурна модель розвитку педагогічної майстерності викладача відображає обґрунтовані завдання, методологічні підходи, принципи, фактори, педагогічні умови, етапи, структурні компоненти, критерії, показники щодо проєктованого феномена.

Основним складником *цільового блоку* виокремлено мету – системний, неперервний розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін. Цей прогнозований, уявний результат функціонування системи неперервного професійного розвитку викладачів, особливо в період військового стану, детермінований потребою суспільства у педагогах-професіоналах, викладачах з високим рівнем розвитку педагогічної майстерності. Крім цього, цільовий блок моделі знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, спирається на вимоги до особистості педагогічного працівника.

Мета неперервного розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін конкретизується низкою завдань: розвиток мотивації педагогічних працівників до безперервного інтелектуального зростання, до систематичного поглиблення та оновлення знань; створення в закладі професійної освіти креативного освітнього середовища; включення до змісту підвищення кваліфікації викладачів аспектів інтеграції загальноосвітньої і професійної підготовки кваліфікованих робітників; поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти в єдину систему неперервного професійного розвитку педагогічних працівників закладу професійної освіти; залучення викладачів загальноосвітніх дисциплін до виконання науково-педагогічних досліджень (проєктів, грантів, дисертацій) тощо.

Концептуально-методологічний блок моделі структурно поєднує методологічні підходи, основні концептуальні ідеї та принципи розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

Основні концептуальні ідеї неперервного професійного розвитку особистості викладача загальноосвітніх дисциплін є опертям концепції досліджуваного процесу, визначають «дорожню карту» реалізації цілей і завдань. До основних концептуальних ідей розвитку досліджуваного феномену відносимо такі положення:

- основна ідея дослідження полягає у створенні у закладі професійної освіти такої системи розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін, яка б забезпечувала неперервний процес їхнього професійного саморозвитку та вдосконалення різнобічних знань, педагогічних здібностей, педагогічної техніки, професійно важливих якостей, культури та моральності;
- розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти є неперервним, багаторівневим, циклічним процесом;
- у системі розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін основним, домінантним напрямом є творчий саморозвиток особистості;
- на ефективність професійно-особистісного зростання викладачів загальноосвітніх дисциплін суттєвий вплив мають інноваційні форми і технології, що поєднують теоретичний і практичний компоненти розвитку їх педагогічної майстерності, визначаються змістом навчальної дисципліни, загальними принципами освітнього процесу, надбаннями освітньої практики;
- для продуктивного використання потенціалу сучасних цифрових технологій в інтелектуально-професійному розвитку майбутніх кваліфікованих робітників викладачі загальноосвітніх предметів мають цілеспрямовано і систематично опановувати новітні методики застосування в освітньому процесі електронних освітніх ресурсів тощо.

Суб'єктний блок моделі поєднує учасників освітнього процесу (викладачів загальноосвітніх дисциплін, майстрів виробничого навчання, викладачів загально-професійної, професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки, керівників закладів професійної освіти, методистів, батьків, роботодавців тощо) на основі європейських педагогічних цінностей.

Напрями, зміст і процес розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін відображає *змістово-технологічний блок* моделі. Структура напрямів розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін поєднує: професійно-особистісний саморозвиток, курси

підвищення кваліфікації, виконання науково-педагогічних досліджень, участь у заходах методичної роботи закладів професійної освіти, в роботі шкіл, майстерень, студій, при підготовці та проведенні занять та виховних заходів тощо.

Зміст професійно-особистісного зростання викладачів загальноосвітніх дисциплін охоплює декілька складників: загальнонауковий – передбачає розвиток загальнонаукових знань, вдосконалення загальнонаукових умінь та навичок, опанування сучасною науковою інформацією задля її застосування в реальному освітньому процесі; психолого-педагогічний – забезпечує поглиблення психологічної і педагогічної підготовки викладача на основі опанування новітніх знань з психології, педагогіки, вироблення творчих педагогічних умінь і навичок, розвиток самоосвітньої компетентності; методичний – передбачає зростання здатностей викладача в галузі методики викладання, застосування сучасних методик, технологій навчання, зокрема цифрових, дистанційних чи змішаних; предметний – поглиблює, розширює теоретичну та практичну підготовленість викладача з конкретного предмета викладання (українська мова, інформатика, математика, фізика, хімія тощо); галузевий – сприяє розширенню професійних знань, умінь, навичок викладача у тій виробничій галузі, для якої здійснюється професійна підготовка кваліфікованих робітників.

На кожному із визначених напрямів розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін застосовуються певні педагогічні технології, вибір яких оптимізується цілями їх професійно-особистісного зростання на певному етапі, зокрема: технології змішаного навчання, тренінгові технології, проєктні технології, кейс-технології, технології дистанційного навчання, технології проблемного навчання, імітаційно-ігрове навчання та ін. При цьому застосовується комплекс методів (імітаційні, евристичні, пошукові, дослідницькі, практичні, ігрові, пояснювально-ілюстративні), форм (тренінги, проблемні лекції, семінари-дискусії, вебінари, спецкурси, студії, школи, форми Інтернет-самоосвіти тощо) та засобів (проблемно-розвивальні вправи, індивідуальні навчально-творчі завдання, мережеві видання, науково-методична література, навчальні видання, презентації, електронні посібники, підручники тощо).

Відповідно, опанування викладачами загальноосвітніх дисциплін новітніми знаннями в галузі психології, педагогіки, методики викладання тощо здійснюється поетапно, у послідовності чотирьох етапів: діагностувально-прогностичного, проєктувального, інноваційно-діяльнісного і рефлексивно-корекційного.

Діагностувально-результативний блок моделі призначений для оцінювання, аналізу та корегування результатів цілеспрямованого розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін і включає такі критерії: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, поведінково-діяльнісний, рефлексивно-особистісний і творчо-креативний з відповідними показниками, що характеризують чотири рівні розвиненості досліджуваного феномену особистості: початковий, середній, достатній, високий.

Розроблена модель відображає результати проєктування системи розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін, упорядковує концептуально-теоретичне знання про особливості професійно-особистісного зростання педагогічних працівників закладів професійної освіти та визначає конкретні практичні заходи щодо цілеспрямованого розвитку феномена.

Висновки. Таким чином, висвітлені положення цілеспрямованого розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти з опорою на обґрунтовані напрями та етапи розв'язання проблеми є спробою розробити методологічний і теоретичний концепти формування цієї інтегративної властивості особистості.

Подальші наукові дослідження будуть присвячені методиці реалізації запропонованої моделі педагогічної системи цілеспрямованого розвитку педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне : Волинські обереги, 2012. 192 с.
2. Кабиш М. Суть і структура педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти. *Professional Pedagogics*, 2021. Вип. 2 (23), С. 108–118. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.108-118>.
3. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища шк., 1997. 349 с.
4. Радкевич О.П. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: теорія і практика : монографія. Київ : Майстер Книг, 2020. 400 с.
5. Теличко Н.В. Теорія і методика формування основ педагогічної майстерності майбутнього учителя початкових класів : монографія. Київ : Кондор, 2014. 522 с.

References:

1. Honcharenko, S.U. (2012). Pedagogical laws, regularities, principles. Modern interpreting. Rivne : Volynski oberehy [in Ukrainian].
2. Kabysh, M. (2021). The essence and structure of pedagogical skills of the teacher of general education disciplines of the vocational education institution. *Professional Pedagogics*, 2(23), pp. 108–118. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.108-118> [in Ukrainian].
3. Pedagogical skillfulness [Pedagogical skillfulness]. (1997) : pidruchnyk / I.A. Ziazun, L.V. Kramushchenko, I.F. Kryvonos ta in.; za red. I.A. Ziazun. Kyiv : Vyshcha shk. [in Ukrainian].

4. Radkevych, O.P. (2020). Rozvytok pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity: teoriia i praktyka [Developing the juridical culture of the vocational education institutions teachers: theory and practice] : monohrafiia. Kyiv : Maister Knyh [in Ukrainian].
5. Telychko, N.V. (2014). Teoriya i metodyka formuvannya osnov pedahohichnoyi maysternosti maybutn'oho uchytelya pochatkovykh klasiv [Theory and methods of forming the foundations of pedagogical skills of the future primary school teacher]. Kyiv : Kondor [in Ukrainian].